

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր

ԼՈՅՍ Է ՏԵՍՆՈՒՄ ԿԻՐԵԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ

Տարեկան գինը — 3 րուբլի, 1/2 տարուանը — 1 ր. 50 կ.,
1 ամս. — 35 կ.

ՎՈՒՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքան-
չիւր տողատեղին՝ առաջին երեսի վրայ—20 կոպ,
վերջին ,, ,, —10 ,,

Հասցէն՝ Шуша, Редакция газеты „Пайлак“. Ганджунцев. ул.
домъ Костанодова. Schoucha, rédaction du journal „Phailak“.

ԲԱՅԻԱՍԻ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր
լոյս է տեսնում առ այժմ շաբաթական երկու անգամ

Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ր. կէս տարուանը —1 ր. 50 կ.,
ամսական —35 կ.

ՎՈՒՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Սեր Հասցէն՝ Шуша, редакция газеты „ПАЙЛАК“.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

ՀԱՅԻ ԽՆԴԻՐԸ ՇՈՒՇՈՒՄ

—Անտանեկի դրութիւն է ստեղծել մեր քաղաքում. Ժողովրդի ամենաէական սնունդը—հացը ոչ մի տեղ այնքան վատ չէ, որքան Շուշում: Դառն և սև, սակայն —որակի համեմատ—աւելի թանգ քան Կովկասի մեծ քաղաքներում: Ամենաստոյգ տեղեկութիւնից երևում է, որ այստեղ հացի համար գործ են ածուում ալիւրի ամենաստոր տեսակները, չը նայելով որ քաղաքային ինքնավարութեան հաստատած սակագնի համաձայն առաջին տեսակի հացի համար պահանջում է Ռուսաստանի ալիւրի բարձրագոյն տեսակների գործածութիւնը, իսկ երկրորդ տեսակի համար խառնուրդ Ռուսաստանի և տեղական լաւագոյն ալիւրները:

Քաղաքային ինքնավարութեան նիստում իրաւասունները բազմաթիւ անգամ բողոքել են ստեղծուած դրութեան դէմ. բազմաթիւ անգամ խնդրել են քաղաքային վարչութեան ուշադրութիւն դարձնել վաճառող հացի որակի վերայ. վարչութիւնը միշտ մնացել է անտարբեր: Այդ դեռ հերթը չէ. հացթուխները պահանջում են բարձրացնել հացի սակագինը, պնդելով թէ ալիւրը թանկացել է և ձեռնտու չէ իրենց վաճառել հացը գոյութիւն ունեցող սակագնի համաձայն. քաղաքային վարչութիւնն էլ ընդ առաջ գնալով հացթուխների պահանջին առաջարկել է Դումային յարգել նրանց խնդիրը: Ո՛վ և երբ պէտք է միջոցներ ձեռք առնի քաղաքն ազատելու այդ անտանելի դրութիւնից. ո՞վ և երբ պէտք է պատասխանատուութեան կանչի այն ալիւր և հացավաճառներին, որոնք ցանկանում են օգտուել ծանր ժամանակի հանգամանքներից և աշխարհիս ամենամատ ալիւրն ու հացը հալելով մեր քաղաքում ձգտում են ուռցնել իրենց գրպանները: Ժամանակ է որ կտրական միջոցներ ձեռք առնեն այս փոքրիկ, բայց միասնակար սպեկուլեանտների դէմ: Վաղուց ժամանակ է. Անկարելի է երկար ի չարն գործադրել սպառողների համբերութիւնը:

Անհրաժեշտ է պահանջել ալիւր և հաց վաճառողներից քիչ թէ շատ բարեխիղճ վերաբերմունք դէպի հասարակութեան շահը: Իսկ եթէ քաղաքային ինքնավարութիւնը իւր սեփական միջոցներով չի կարող սակագին հաստատել և գործադրել տալ այն, նա պիտի դիմէ նահանգական և զաւառական վարչութեան օգնութեան: Քաղաքային վարչութիւնը պիտի ամեն կերպ աշխատէ բաց անել տալ քաղաքում գոյութիւն ունեցող պահեստները և ստիպել, որ ալիւրը վաճառի հաստատուած սակագնով. իսկ եթէ քաղաքում ալիւր չկայ, նա պէտք է իւր տրամադրութեան տակ եղած գումարով ալիւր գնէ, հաց թխէ և աղալիտով կանոնաւորէ մաքուր հացի հայթհայթման խնդիրը:

Հերթը է. մենք ուսում ենք մի հաց, որով ուրիշ տեղերում կերակրում են անասուններին. ԹԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Անցեալ յօդուածում յիշատակելով կենսական մթերքների թանկութեան պատճառները և այն միջոցները, որոնցով կարելի կը լինի կուել ժողովրդական տնտեսութեան և բարեկեցութեան հիմքերը քայքայող այդ բացասական երևոյթի դէմ՝ խոստացայ գրել մեր քաղաքի մասին, թէ ինչ միջոցներ է ձեռք առել Շուշու հասարակութիւնը դիմադրելու կենսական անհրաժեշտ մթերքների առևտրով զբաղող-

ների շահախնդրութեանը: Գիւղերի մասին խօսելն աւելորդ եմ համարում, քանի որ Շուշու ինտիլիգենցիան հետաքրքրուած է գիւղով և գիւղացիով այն չափով, որ չափով որ գիւղացու ձայնը հարկաւոր է լինում շահագործել այս կամ այն ընտրութեան ժամանակ. մնացած պէպքերում հայ գիւղով այժմ նա հետաքրքրուած է այնքան, որքան կը հետաքրքրուի մի օտար, հայ լիզելն ու կեանքին, տեղական պայմաններին անծանօթ անհատ: Իսկ այն ժամանակաշրջանում, երբ հայ ինտելիգենցիան զբաղւել է գիւղական կեանքով ու գիւղացիներով, արեւելք ժամանակաւոր յաջողութիւններով՝ աւելի մնաս է հասցրել նրան, քան օգուտ. մեղքերի է նրա մէջ ինքնօգնութեան, նախաձեռնութեան ոգին, պահել նրան մշտապէս ինքնավարութեան ներքոյ և քաջ աւել իր յետևից, ինչպէս մի անչափահաս պատանու: Փոխել են ժամանակները, պէտք է փոխեն նաև մեր մտածելու եզրերը: Եղանակները:

Սակայն քաղաքն էլ մի առանձին նախաձեռնի վիճակ չէ ներկայացնում. այստեղ էլ անձնական շահերի ու առօրեայ հոգսերի մէջ մինչև վերջ խուճաւ հայ քաղքէինն նեղութիւն չի կրում նկատելու, թէ ինչ է կատարուած իր հից դուրս, ինչ կեանք է քաջ տալիս իր հարեանը, իր զրկիցը: Հէնց այժմ, երբ հարեւաւոր ընտանիքներ ցամաք հացով են մթնեցնում իրենց օրերը, ինչ է մտածում հասարակութեան գիտակից մասը, ինչ ձեռնարկեց նոյն այդ գիտակից տարրը, երբ երկու ամիս առաջ մի քանի ֆունդ շաքարի համար իրար գլուխ էին ջարդում, ինչ ենք մըտածում անի, երբ մասվաճառի խանութը ու խառնուրդի է վերածւել և գործի տէր մարդիկ ստիպւած են լինում ժամերով սպասել, մինչև որ իրենց վրայ հրաւիրեն մասվաճառի բարեհաճ ուշադրութիւնը:

Զարմանալի կերպով քար անտաքերութիւնը միանգամայն պաշարել է մեզ. սպասում ենք շտեմարտ հարեւածի, որ նոր միայն շարժւենք՝ ապագայ վիճակը մեզ մտածել անգամ չի տալիս, հաշուել և հաշուում ենք ամենայնօրե պայմանների հետ: Բայց այսպէս շարունակել անկարելի է. պէտք է մի կը մտածել զուրս գալու այս դժարին կացութիւնից՝ թէկուզ ի սէր այն թըշառ մայրերի, որոնց չորացած ստիւքներով կեանք է առնում մեր ապագայ սերնդի մի հոծ բազմութիւն:

Հրաշքներ չենք պահանջում Շուշու հասարակութիւնից: Շուշին էլ պէտք է զնայ այն ճանապարհով, ինչ ճանապարհով գնում են միւս աւելի առաջադէմ քաղաքները: 1) Շուշու քաղաքային ինքնավարութիւնը իրեն ձեռքը պէտք է վերցնի, եթէ անհնարին է միանգամայն, գոնէ աստիճանաբար, մի քանի կենսական անհրաժեշտ մթերքների վաճառումը: 2) Շուշու հասարակութեան գիտակից մասը ուժ պէտք է տայ կօօպերատիւ հիմնարկութիւններին՝ սպառողական ընկերութիւններին: 3) Մարդիկ պէտք է ուղարկւեն գիւղերը

ծանօթանալու մթերքների քանակի և գների հետ: 4) Յատուկ դիմումներ պէտք է լինեն քաղաքի կողմից, որ հարկն է, որ քաղաքի և նրանից օգտուող գիւղերի կարիքի համապատասխան ապրանք բաց թողնուի գրսից:

Ցանկութեան դէպքում դժար չէ իրազորեւ այս առաջարկները:

Ասում են, մեր «անգլուխ» քաղաքային ինքնավարութիւնն արդէն որոշել է ալիւր բերել տալ և փուռ բանալ. ողջունում ենք այդ միտքը, եթէ միայն որոշումը թղթի վրայ չի մնալու, գործ է դառնալու: Հէնց այդ առաջին քայլը ցոյց կը տայ մեզ, թէ որքան գործի, շինարար աշխատանքի ընդունակ են մեր քաղաքի «հայրերը»:

Արդարութեան արժանի հարկը տըւած լինելու համար պէտք է ասեմ, որ մեր քաղաքում գոյութիւն ունի նաև սպառողական ընկերութիւն, սպառողական խանութ, կնքահայրը տաղանդաւոր մարդ է եղել, գեղեցիկ անուն է տւել-կուտուրա. բայց խանութը, բովանդակութիւնը... Ինչով է զանազանում միւս խանութներից, ինչ օգուտ է տալիս անդամներին և այլ սպառողների: Միթէ չի կարելի մի քիչ աշխատանք գործ դնել և իսկապէս ապառողական խանութ դարձնել, թարմ և էժան գնով ապրանք մատակարարել ազգաբնակչութեան և այդպիսով որոշ չափով միւս վաճառականների շահախնդրութեան առաջն առնել: Այսքան ժամանակաւոր փորձն արդէն ցոյց տւեց, թէ ինչ ապրանքներ պէտք է բերել տալ, որ եղած պահանջներին զոհացում տրւի: Իսկ եթէ գործի գլուխ անցած մարդիկ օժտուած չեն փորձերից որոշ և ճշգրիտ եզրակացութիւններ հանելու, թող տեղի տան աւելի փորձառու և գործը գիտցող անձնաւորութիւններին: Այլապէս մեր սկսած գեղեցիկ գործը ոչ միայն իր նպատակին չի հասնի, այլ և ժողովրդի մէջ աննպաստ կարծիք կառաջացնի դէպի կօօպերատիւներն առհասարակ: Ունքը շինելու տեղ, աչքն էլ կը հանենք, ասում է ժողովրդական առածը:

Ահա այն ամենն, ինչ արել է Շուշին թանկութեան դէմ: Ակամայից գալիս ես այն տխուր եզրակացութեան, որ թէև մարդ շատ կայ մեր քաղաքում, բայց չիտակ, անձնէր, սրտացաւ և գործող մարդկանց սով է...

Նորայր

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ

ԶԱՐ ԼԵՉՈՒՆԵՐ

Քոր են գալիս լեզուները...

Եւ ահա, բամբասանքը ծովացած լափում է իւր ալիքներով մարդկանց մտքերը. չար օձերը Փշշալով, սողոսկելով մտնում են ծակ ու ծակ, սև թոյնը թափում մարդկանց սրտերին:

Հայ գաւառի լեզուները. 6 այդ տափակ, «չանայ թակող» լեզուները, որ պատիւ են բերում ոչ միայն «բաշիններին», «այաններին», «աբլաններին»... Քորում են իրենց լեզուներն և հայ

ինտելիգենտը, վաճառականը, արհեստավորը՝ գաւառական հասարակութեան այդ սիւները:

Եւ մեր օրհնեալ Թոփխանան, Շուշու այդ սքանչելի գարդը, լայն-լայն բաց է անում իւր գիրկը, սննուն, գուրգուրում բամբասանքին, որ գալարելով, սողալով տարածում է քաղաքի բոլոր անկիւնները:

Եւ լիզուները՝ ոչ միայն «բաշխելի» ու «այանների» տենդային թափով աշխատում են, մութ խորշերում փրափրում, սրահայտ լախտի հետ խաղեր խաղում:

Էլ ո՞ր օրեայ համար են սպաւած այդ լիզուները, երբ նրանք միշտ տաք տեղով, աղ ու պղպեղով են դաղւած:

Գալիս է մի երիտասարդ, տեղացի, որ իւր կեանքը ներկէ է հայրենիքին. եկել է իւր մեծի յանձնարարութեամբ անհրաժեշտ իրեր ժողովելու ընկեր-կամաւորների համար, որոնք այս րոպէին տուն-տեղ թողած, իրենց հարազատներից հեռու, կանգնած են պատերազմի արհաւիրքների բերանին:

Իսկ լիզուները քճր են գալիս:

Թոփխանայի հարազատ գաւաղները, հաւատարիմ իրենց կոչման, ազգանշան են տալիս. և գնում է փափուցող մութ խորշերում գրծանելու, անարգ կասկածի թոյնը թափելու, մարդկային պատիւը հարածելու:

Եւ խեղճ, անտեղեակ երիտասարդի անունն «այանների» ու «բաշխելի» բերանի ծամոն է դառնում:

Շուշում սկսում է լոյս տեսնել «Փայլակը»:

Ահա մեր «այանների» ու «բաշխելի» գալիսներին նախանձող լիզուները շարժւում են, քորքորում, պատէ պատ զարնում, թէ ովքեր են յօդածագիր ծածկանունները:

Գնում է վերստին փափուցող դրօսներու, այս կամ այն անունն հազար տեսակ հոլովելու, ամեն անկիւններում ենթադրական անձերի զլխին լուսանքներ թափելու...

Եւ բամբասանքն, չար լիզուների այդ հիդրան, վիշապը, ապրում է, աճում. մի կտրած գլխի տեղ երկու գլուխներ բուսցնում: Այսպէս ծագում է նա ի փառս Թոփխանայի, ուռնանում է նա ի խնդութիւն մեր «այանների» ու «բաշխելի»:

Բայց և երբեմն-երբեմն այդ բամբասանքի խոր ծալքերում, չար լիզուների սուր ծայրերում թիւում են նաև դօնօսներ. և թռչում են նրանք «անմեղ աղանձների» պէս ուր հարկն է և գեղեցիկ հեքիաթներ պատում, որի ժամանակ երկնքից երեք խնձոր են վայր ընկնում. մէկը՝ պատմողին, մէկը՝ լսողին, մէկն էլ դառն ինձ ու քեզ, ընթերցող...

Նիմանդ...

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

Հայ ժողովուրդը ներկայ պատմական րոպէում, երբ նրա առջ գրւած է ապագայ գոյութեան մեծ խնդիրը, պէտք է ցոյց տայ իւր ստեղծագործող ոգին, իւր հասարակական կենսունակութիւնն, եթէ իրօք նրա մէջ թագնւած կան այդ յատկութիւնները: Միայն աղէտների, հսկայական տագնապների մէջ է արտայայտւում ժողովրդի հանճարը, բարոյական ու ֆիզիկական կորույթ, մի խօսքով նրա կենսունակութեան ոյժերը, ժողովրդի այդ յատկութիւնների, հասարակական այդ ոյժերի նշանակութեան վրայ է կանգ առնում Բագում նորերս սկսած «Արեգ» (№4) օրաթերթը: Մեր առաջ ցրցւած իրականութեան մէջ, մի շարք ազգային ու ժողովրդական հրատապ կարիքների ծովում հասարակական ոյժերի օգտագործման լուսագոյն միջոցը,

նրա միանգամայն արդարացի կարծիքով, կազմակերպութիւնն է:

Զափազանցութիւն թող չթուի, եթէ ասենք, որ կազմակերպութիւնը մի նրաշարժող գործութիւն է: Որքան աւելի կատարեալ է հասարակութեան կազմակերպումը, որքան աւելի բաղմամբիս և բազմաթիւ են նրա աշխատանքային կարիքներին ծառայող ընկերութիւնները, այնքան աւելի դիմադրական կարողութիւն ունի նա, այնքան աւելի ապահով է նրա գոյութիւնն ու ապագայ զարգացումը: Կարելի է նոյնիսկ պնդել, որ քանակից, հարստութիւնից, անգամ քաղաքակրթութիւնից ոչ աւելի նուազ չափով ժողովրդի կազմակերպւածութիւնն է վճռական դեր կատարում թէ խաղող ժամանակ և թէ պատերազմների դէպքում: Որովհետև գերազանցապէս կազմակերպման շնորհիւ է, որ հնարաւոր է դառնում ոյժերի գերազոյն տնտեսումն — նազագոյն կորուստ և անաւելագոյն արդիւնք:

Այդքան մեծ դեր է խաղում ահա կազմակերպութիւնը հասարակական ինքնօգնութեան գործում: Սա մի տարրական ճշմարտութիւն է, արեւի պէս պարզ: Մի ճշմարտութիւն, որ զգացել ու գիտակցել են նրանք, որոնք անկեղծ, առանց յետի մտքերի, առանց որևէ փառասիրական խափարի ներքոյ են հասարակական շահերին, շիտակ ծառայում են ժողովրդի բարեկեցութեան: Իսկ կազմակերպումն կարող է իրական լինել, և ոչ աւագի վրայ կոտուցւած, երբ նա բղխում է համեմատութեան սկզբունքի գիտակցութիւնից, մանաւանդ այսպիսի պատմական տագնապներից մոմենտներում, երբ տապալելի վերայ դրւած է մի ամբողջ ազգութեան բաղդը, ժողովրդի լինել — չլինելու հարցը: Ահա այդ, թէև տարրական, բայց դժբախտաբար մեղանում ոտնահարւած, կարծես մեր բնոյթին օրգանապէս խորթ եղած, ճշմարտութեան է մօտենում «Մշակը» (№64) իւր առաջնորդողով ղեկով «անհրաժեշտ է Համեմատութիւնը» սկզբունքը:

Որպէսզի օգնութիւնը լինի իրական, նպատակայայտ, արագ, կըշտւած, անհրաժեշտ է, որ նա լինի կազմակերպւած, որ բոլոր օգնող աշխատող մարմինների մէջ լինի համեմատութիւն, համագործակցութիւն: Եւ ահա այդ նպատակով ըստեղծեցին երկու հօր կազմակերպութիւնների կամ դաշնակցութիւններ, այն է՝ առևտրական քաղաքների դաշնակցութիւն և գեմստեօնների դաշնակցութիւն, որոնք, կարելի է ասել, հրաշքներ են գործում: Իսկ հրաշքներ են գործում նրա համար, որովհետև գործող ոյժերը ունեն գործունէութեան ընդհանուր ծրագիր, որ հիմնւած է աշխատանքի բաժանման վրայ:

Եւ մասնաւորեալով այդ համեմատութեան գաղափարը այն «կազմակերպութեան գիրին», որ պիտի խաղան հայ փախստականներին օգնութիւն հասցնելու գործում գոյութիւն ունեցող մեր կազմակերպութիւնները, «Մշակին» ասում է:

Պատերազմից մնաւած հայ փախստականներին օգնելու համար, մեր մէջ ևս, բնականաբար, երևան եկան շատ մարմիններ: Մեր մէջ, բնականաբար, առաջ եկան պահանջ՝ միանալու, կազմակերպուելու, դաշնակցութիւն, համեմատութիւն ստեղծելու բոլոր գործող և աշխատող մարմինների միջև: Եւ ահա էջմիածնում գումարեց հայ փախստականների համար գործող, աշխատող և օգնող բոլոր կազմակերպութիւնների և մարմինների ներկայացուցիչների համաժողով, որ անհրաժեշտ դոնեւ լով միութիւնը, համագործակցութիւնը գործունէութեան ընդհանուր ծրագիրը՝ որոշեց ստեղծել դաշնակցութիւն, հիմնւած աշխատանքի բաժանման վրայ: Այդ դաշնակցութիւնը հասկացւում է այնպէս, ինչպէս գէմստեօնների և քաղ. ինքնավարութիւնների դաշնակցութիւններն են, այն է,

ամեն մի մարմին պահում է իր անկախութիւնը, բայց իր գործունէութիւնը, անհիշքը պէտք է համակերպւած լինի, յարմարեցւած Գլխաւոր կարգադրիչ Զանաժողովի անօրէնութիւններին: Մենք այդ համակերպումը և յարմարեցումը այսպէս ենք հասկացել և հասկանում:

ԾԽԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԻ ՄԻԱՑՄԱՆ ԱՆՀՐԱՑՆՈՒԹԻՒՆԸ:

Ծխական դպրոցները հիմնւած են նոյն սկզբունքների վրայ և նոյն ծրագիրներով, ուստի բոլոր ծխ. դպրոցներում էլ պէտք է աւանդեն համապատասխան նիւթերը միևնոյն դասագրքերով և նախաանձանած ծրագրով: Այդ նպատակով եղի են ժողովներ և մշակել են ծրագիրներ, որոնք սակայն մինչև օրս մնացել են անկատար ու թղթի վրայ, և մեր ուսուցիչներն առարկաների նկատմամբ ղեկավարւում են ըստ իրենց հայեցողութեան:

Մի տեղ բոլոր բաժանմունքներում անցնում են իրադրութիւն և հայրենագիտութիւն, մի այլ տեղ չեն անցնում թէ մէկը և թէ միւրը, մի երրորդ տեղ իրադրութիւնը միւս առարկաներին հետ միացած են անցնում, իսկ հայրենագիտութիւն չեն անցնում...

Գրաւորների մասին չենք խօսում: Եւ այդ խայտարեղութիւնը ստացւում է շնորհիւ այն հանգամանքի, որ նախ՝ չկայ մի կոնսոլ անձն, յանձին թեմական տեսչի, որ շարունակ հսկէ դպրոցների վրայ և իր խորհուրդներով օգտակար հանդիսանայ ուսուցիչներին և երկրորդ՝ չկան ընդհանուր ուսուցական ժողովներ, ուր կարելի լինի մտքերի փոխանակութիւն կատարել և արծարծելով մի շարք կարևոր խնդիրներ, ընտրել վարչական մարմին կարող ոյժերից: Սրա պարտականութիւնը կը լինէր մշակել ընդհանուր ծրագիր ծխական դպրոցների համար, ընտրել կամ մերժել այս կամ այն դասագիրքը, կազմակերպել դասախօսութիւններ, մանկավարժական, հօգեբանական խնդիրների վերաբերեալ, ուսուցիչների համար կազմակերպել փորձնական դասեր և այլն:

Ընդհանուր ծրագիրը պէտք է մշակել այնպէս, որ ծխական դպրոցի երրորդ բաժանմունքն աւարտող աշակերտը կարողանայ առանց քննութեան մըտնել թեմական դպրանոցի առաջին դասարանը:

Այդպիսով կարելի է լրացնել այն թերի ուսումը, որ ստանում է աշակերտը ծխական դպրոցում և այդպիսով կարելի է գիւրացնել ուսուցիչների ջանքն ու աշխատանքը — իրենց աշակերտներին թեմական հեշտութեամբ ընդունել տալու համար:

Այն ժամանակ միայն կը յառաջագիմի ծխական դպրոցն և կը ծառայի իր նպատակներից ամենախոշորին:

V.

ԹԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՁԸ

Կենսական անհրաժեշտ մթերքների թանգութեան հարցը գրուել է բոլոր հասարակական խաւերի ուշադրութիւնը, բռնել է մամուլի էջերը և կարծես գնալով աւելի ու աւելի սուր բնոյթ է ստանում: Ներկայումս թէ կառավարչական և թէ գեմստեօյական-քաղաքային շրջաններում կայացրել են մի շարք որոշումներ, որոնց նպատակն է միջոցներ ձեռնարկել աճող թանգութեան դէմ, որ սպառնում է ծանրագոյն հետեանքներով միլիոնաւոր ազգաբնակչութեանը, մասնաւոր նրա չուսկոր խաւերին: Քաղաքային ինքնավարութիւններն առաջինընդհան, որ ձեռնարկեցին իրենց ձեռքում եղած մի-

ջոցներով մաքառել տիրող թանգութեան դէմ: Յիշատակելի է այդ կողմից Մոսկվայի քաղաքային Դումայի որոշումը՝ յատկացնել 5 միլ. ռուբլի, իբրեւ շրջանական դրամագլուխ, որով պէ՛տք է գնել անհրաժեշտ կենսական մթերքներ և էժան գներով վաճառել քաղաքացիներին: Նոյնանման միջոցներ, ի հարկէ աւելի սահմանափակ գումարներով ու ծաւալով ծրագրել են նաև բազմաթիւ քաղաքներ լայնածաւալ Ռուսաստանում: Բացի այդ՝ ամենուրեք սահմանեցին սակագներ (տակսաներ): Սակայն, ինչպէս գիտենք, այդ բոլոր միջոցները գոնէ մինչև այժմ ոչ մի շօշափելի օգուտ չեն տւել և չեն էլ յուսադրում, որ մօտիկ առագայում կարողանան կասեցնել թանգութեան թըռիչքները: Աւելացրէք այստեղ և այն առանձին միջոցները, որոնք ձեռնարկւել են կենտրոնական կառավարչական մարմինների կողմից և նմանապէս անյաջող հետևանք են ունեցել: Նահանգապետի կարգադրութիւնները, որոնցով արգելւում էին մթերքների որոշ տեսակների արտահանումն իրենց նահանգների սահմաններից դուրս, աւելի ևս խանգարեցին տնտեսական ընթացքը և նպաստեցին ընդհակառակն թանգութեան աճմանը:

Պետութեան տնտեսական այդ խանգարումները (դիզօրգանիզացիան), որի հետեանքներից մէկն էլ թանգութեանն է, չնայած որ երկրում կան մըթերքների բաւականաչափ պաշարներ, հնարաւոր է կարգաւորել և թանգութեան զարգացող ընթացքն այդ թանգարել միմիայն ամենալայն չափերով կազմակերպւած ոյժերով: Պէտք է ստեղծել հաւաքական մի կազմակերպութիւն, որին մասնակցեն երկրի բոլոր ոյժերը, թէ հասարակական և թէ կառավարչական:

Ահա այս գաղափարն է հասունացել վերջերս թանգութեան դէմ մղւող պայքարների ասպարէզում գանազան հասարակական մարմինների գործունէութեան մէջ: Եւ այդ գաղափարն էլ արդէն արտայայտեց նախ Պետրօգրադի և ապա Մոսկվայի քաղաքային ինքնավարութիւնների մէջ, որոնք անհրաժեշտ են դառնում զիմեղ կառավարութեանը, առաջարկելով հիմնել մի կենտրոնական համապետական կոմիտէ տնտեսական թանգութեան և տնտեսական անկարգութեան դէմ կռիւում համար: Այդ կոմիտէի մէջ մտնելու են միլիոնաւոր թանգարներ, քաղաքների, գեմստեօնների, կօօպերատիւ ու հասարակական կազմակերպութիւնների, բօրսային կոմիտէների և այլն ներկայացուցիչները: Այդ կենտրոնական կոմիտէի պարտականութիւնն է լինելու ուսումնասիրել թանգութեան ու տնտեսական խանգարման էական պատճառներն և ըստ այնմ էլ իւր մէջ կենտրոնացնել թանգութեան դէմ կըռւելու գործի ամբողջ ղեկավարութիւնը, այդ կոմիտէի պարտականութիւնը պէտք է լինի համաշարժութիւն, միակերպութիւն ու համաձայնութիւն մըտցնել գանազան ցիր ու ցան գործող բազմաթիւ հասարակական ու կառավարչական հիմնարկութիւններում, որոնք զբաղւած են թանգութեան դէմ պայքարելով կամ տնտեսական խանգարումները կարգաւորելով:

Ամբողջ ռուս մամուլը ողջունում է այս ծրագիրը, և յոյս է տածում, որ կառավարութիւնն ընդառաջ կերթայ այս նոր գաղափարին:

Ներկայ հանկու պատերազմը ցոյց տւեց պարզ, թէ ինչ կարող է անել հասարակութիւնը իւր հաւաքական ոյժերով այսպիսի տագնապալի վայրկեաններում: «Ջէմստեօյական միութիւնը» և «Քաղաքների միութիւնը»՝ այդ երկու հսկայական կազմակերպութիւն-

ները իրենց գործունեութեամբ կարողացան հասարակական այնպիսի օգուտներ տալ այս աղետալի օրերում, որ պետութիւնն էլ զգաց ու խոստովանեց այդ հիմնարկութիւնների մատուցած անպիսի ծառայութիւնները: Yiribus initis—միացեալ ոյժերով—ահա այդ երկու մեծ հասարակական կազմակերպութիւնների նշանաբանը, որով համակել է այսօր ամբողջ գիտակցող Ռուսաստանը:

Նոյն այդ նշանաբանով էլ պէտք է ղեկավարել այն պայքարում, որ սկսւած է թանգութեան դէմ:

Ս. Ս.

ՍԵՆԿԵԻԻԶԸ ԼԵՆԱՍՏԱՆԻ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Լեհական յայտնի գրող Էննրիկ Սենկևիչն անգլիական մի թերթի աշխատակցի հետ ունեցած զրոյցի ժամանակ հետևեալ կերպով է նկարագրել Լեհաստանի դրութիւնն այս պատերազմի ընթացքում:

«Մեր երկիրը պատերազմի դաշտ է դարձել ամբողջ Եւրոպայի համար և այդ պատճառով ամայացել մի ծայրից մինչև միւս ծայրը: Մեր երկրատարածութեան երեք քառորդ միլիոնը կուռ է ուսաց զօրքի շարքերում, մնացած երեք քառորդ միլիոնը՝ գերմանական և աստրիական զօրքերի շարքերում: Աւերամարտի ժամանակ, երբեք կառավորող բանակները միմեանց վրայ են յարձակուած մէկը միւսին ոչնչացնելու նպատակով, երկու հակառակորդ բանակներից էլ մայրենի լեզուի լեհերէն աղաղակներ ձայներ են լսուած: Կարմիր խաչը, երբ պատերազմի դաշտից ժողովում է վիրաւորածներին, կողք կողքի շարում նրանց՝ մէկին գերմանական, միւսին աստրիական և երրորդին ուսական համազգեստով, յաճախ է պատահում, որ այդ երեքն էլ լեհ են դուրս գալիս ըստ վկանների ցուցմունքների:

Կարիքը շատ մեծ է. հենց միմիայն Լեհական թագաւորութեան մէջ կրակի դոհ են գնացել և քարու քանդ եղել 15 հազար գիւղ, հազար եկեղեցի ու մատուռ: Տաւր նահանգներից ինքը՝ ճրը գրաւել էին գերմանացիները, կողոպտել և թալանել ամեն ինչ, մինչև անգամ հաւի ձագերն ու գիւղացիների հագի ցնցոտիները, որն էլ դեռ մինչև այժմ գտնուած է նրանց ձեռքին: Անտուն գիւղացիներն անտառներում էին ապաստան գտնում: Չափազանցած չեմ լինի, եթէ ասեմ, որ հազարաւոր կանայք ու երեխաներ էին մեռնում ամեն օր սովից ու ցըրտից: Երեխաներն իրենց վրիտ ձեռքերը պարզում էին մայրերին և լաւահառաչ հաց աղերսում, բայց լեհ մայրը ոչինչ չէր կարողանում տալ իր որդուն՝ բացի արտասուքից:

Լեհական թագաւորութիւնը բռնուած է 127, 500 քառակուսի կիլոմետր, որից 100, 000 կիլոմետրը ամայացրել են աւաւրք — գերմանական զօրքերով մի քանի տեղեր ոտի տակ են տնել հինգ — վեց անգամ համարեան, մի միլիոն ձի և երկու միլիոն եղջիւրաւոր անասուն են դուրս տարել, չեն թողել նոյն իսկ մի բուռ հացահատիկ, մի կտոր միս, կամ մի պուտ կաթ ազգաբնակչութեան համար: Նիւթական վնասը մինչև այժմ հասնում է մի միլիարդ ուրբուռ: Քայքայւած է գիւղական տնտեսութիւնը, ոչնչացած արդիւնաբերութիւնը, գրեթէ 400, 000 բանւոր մնացել են առանց աշխատանքի և գուրկապաւստի միջոցներից:

Այս րոպէիս իմ ամբողջ ուժն ու միտքը կ'անւած եւ իմ անբախտ եղբայրակիցների համար օգնութիւն կազ-

մակերպելու խնդրով:

Կարծում եմ, մեղանշած չեմ լինի արդարութեան դէմ, եթէ Սենկևիչի տեղ դնեմ մի հայ գրողի անուն և լեհ ժողովրդի տեղ՝ հայ ժողովուրդը: Բախտակից ենք...

Կ ԿԱՌԻՑԿԻՆ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Հետաքրքիր մտքեր է յայտնում ս. զ. Կ. Կառցկին ներկայ համաշխարհային զէպքերի մասին: Ժամանակակից պատերազմը, ասում է նա, իւր բնոյթով խիստ մեծ նմանութիւն ունի 18-դարու վերջերում և նախորդ դարու սկզբներում եղած ժողովրդական պատերազմներին, սակայն գերազանցում է նրանց իւր աւերածութեամբ ու արւարտութեամբ: Տակտիկական տեսակետից նա հանդիսանում է երկու տեսակ ռազմադիտութիւնների սոսկալի խառնուրդ: Մինչդեռ տնտեսական անհրաժեշտութիւնը պահանջում է աւելի մեծ ոյժով, քան անցեալ դարերում, պատերազմը որքան կարելի է շուտ վերջացնել և թելադրում է նրան «խորտակման գործիւղակրպը», արդի ռազմական տեխնիկան նրա վզին փաթեւում է «ոչոյնեցնելու գործիւղակրպը»: Առաջինը զարգացնում է բոլոր իրեն յատուկ սարսափները երբէք չհաճած ծաւալով — տարածութեամբ, իսկ երկրորդը խոչնդոտ է հանդիսանում հետևորդների արագ հասնելուն և գործադրում է այնպիսի «կենդանացած» ձևով, որ իւր գործողութեան կորստաբերութեամբ շարաքները ընթացքում անում է այն, ինչ որ առաջ տեղի էր ունենում տարիների ընթացքում: Ահա թէ ինչու զոհերի քանակով, ժողովրդների փոխադարձ ասելութեամբ, դէպի թըշնամին տաժած անխնայ զգացմունքով ներկայ պատերազմը շատ ու շատ անցել է նապալեման ժամանակից:

Ինչ վերաբերում է պատերազմի հետ կապւած բարքերի կոպտացմանը, Կառցկին ենթադրում է, որ միանգամայն հակառակ հետեանքներ են սպասուած: Հնարաւոր է, որ պատերազմի արհաւիրքները թողնեն իրենց յետից ոչ բիրտ, կոպտ բարքեր, այլ ընդհակառակն բարձր զգայութիւն և երկարատև խաղաղութեան ջերմ բաղձանքներ հանդերձ գիւնդական բնագոյների ու միջազգային թշնամութեան թուլացումով:

Ռազմական սարսափների այդտեսակ ներգործութիւնը մենք տեսել ենք արդէն 100 տարի առաջ: Այն ժամանակ պատերազմը պատկէց Եւրոպական կոնգրեսով: Նմանապէս կոնգրեսով, բայց համաշխարհային, կը պատկէ երկրի և ներկայ պատերազմը: Ինչպէս էլ որ լինեն նրա որոշումները, կարելի է հաստատապէս ասել, որ նրանք աւելի, քան թէ վիճնայի կոնգրեսում, կը թելադրեն հասարակական կարծիքով և ազգութիւնների շահերով. և եթէ դա այդպէս է, արդեօք այն ժամանակ ցնորք, ուտոպիա կը լինի պնդելու, թէ այդ որոշումները նոյնքան ամուր կը լինեն, ինչպէս և Վիէնայի կոնգրէսի, այսինքն երաշխաւորում է արդեօք ժողովրդների զոհէ 50 տարւայ խաղաղութիւն: Իսկ ներկայ պայմաններում 50 տարւայ խաղաղութիւնը, Կառցկու կարծիքով, համագոր է յաւիտենական խաղաղութեան. այդ ժամանակամիջոցում պատերազմին հակառակ տրամադրութեան ոյժերը հասնի այն աստիճանի, որ խաղաղութիւնը խանգարող միջազգային քաղաքականութիւն այլևս անկարելի կը լինի. «երեք վերջին դարերում մտածողների փայփայած իդէալը կիրականանայ ոչ թէ իբրև բարոյագիտական պահանջ, այլ իբրև որոշ հասարակական դատակարգի ընդ անհրաժեշտութիւն»:

ՀԱՅԵՐՆ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

— Թիֆլիսի հայ կենտրոնական կոմիտէն ստացել է Արդւինից հետեւեալ հեռագիրը. հայերի բոլոր ստացւածքը թաւանիլ են թիւրքերը. սպանւած են 50 հոգի խաղաղ բնակիչներից, գերի են տարւած 15 հոգի: Ազգաբնակչութիւնը խիստ մեծ կարիք է զգում ալիւրի, շաքարի, թէյի, կոշկեղէնի և այլն:

— Թիֆլիսում հեռագրական տեղեկութիւն է ստացւած Կարսից, որ զինւորական իշխանութիւնների կարգադրութեամբ մարտի 24-ից սկսել է այդտեղից բոլոր փախստականների տեղափոխումը, մօտ 6000 հոգու փոխադրում են դէպի Բօրչալու գաւառը:

— Բօրչալուի գաւառապետը զնդապետ Գուրաւոսից ստացել է հետեւեալ հեռագիրը. «Փախստականների գնացքները Կարսից դուրս են գալու մարտի 24-ին Սաղախլօ, 25-ին Աշաղա-Սարայ և Սանահին, 27-ին երկու գնացք Ախտալա, 28-ին երկու գնացք Սանահին, 29-ին և 30-ին երկուական գնացք Սանդար, 30-ին Բաշթաղիկիարից Բօլագիրան, 31-ին Կարսից երկուական գնացք Սանդար և Բօլագիրան, ապրիլի 1-ին 2-ական գնացք Կարսից Սանդար և Բաշթաղիկիարից Բօլագիրան, 2 և 3 ապրիլի 2-ական գնացք Կարսից Սանդար, 4-ին և 5-ին՝ 2-ական Կարսից Բօլագիրան: Ամեն մի գնացքում լինելու է 300 հոգի: Կազմակերպեցէք ընդունելութիւն և կացարանների մասին մի մտածէք»:

— Մոսկվայի Հայկական Կոմիտէն վճռել է երեք բժշկա-մանկական խումբակներ ուղարկել Կովկաս: Ամեն մի խմբակ պիտի ունենայ մի բժիշկ, երեք սանիտար և երեք հոգի էլ սննդաւարական մասի վարիչներ, ընդամենը եօթը հոգի: Օրական նրանք, իրանց բուժարանում, հնարաւորութիւն պիտի ունենան 50 երթեկէ հիւանդ ընդունելու և 1000 հոգու մոտեց հասցնելու: Այդ խմբակները, որոնք պիտի գտնուեն Էջմիածնի Գլխաւոր Կոմիտէի տրամադրութեան տակ, սիրով յանձն է առնում կազմակերպել Պիրագովի Ընկերութիւնը: Մոսկվայի Հայկական Կոմիտէն յատկացրեց այդ նպատակի համար 6 ամսւայ ընթացքում անհրաժեշտ գումարը՝ 90, 000 ռուբլի: Առ այժմ ուղարկուած են երկու խմբակ:

— Մարտի 26-ին, Նպաստամոյց Ընկերութեան կազմակերպած լուսայական ժողովարարութիւնը յօգուտ հայ փախստականների կայացաւ քաւական մեծ աջողութեամբ: Թէև եղանակը առաւօտից վատ էր և տնձրեւոր, բայց կազմակերպողներն որոշեցին այն եւ չըյետաձգել, և անձրևը դադարելով՝ նոյն իսկ եղանակը սկսեց պարզելու: Մօտ 400 տուփեր էին տրւել հանգանակիչներին:

— Պատերազմի մնացածներին օգնող Մայկօպի հայ կոմիտէն զաղթականների համար Էջմիածնի ուղարկեց մի վագոն՝ հազար պուդ ալիւր: Կոմիտէն մտադիր է մօտ օրերս, նոյն նպատակով, ուղարկել թէյ և շաքար:

— Մարտի 24-ին, կայացաւ Նպաստամոյց Ընկերութեան վարչութեան նիստը: Վարչութիւնը զբաղեց այն հարցով, թէ հայ փախստական-գաղթականներին օգնելու գործի որ ճիւղը կամ մասը Նպաստամոյց Ընկերութիւնը պէտք է վերցնէ իւր վրայ: Վարչութիւնը միաձայն որոշեց, որ իւր անիւթը պէտք է համակերպութեան մէջ գտնի Էջմիածնի համագումարում կայացած որոշումների հետ, և ղեկավարելով այդ որոշումներով ու վերոյիշեալ համագումարում յայտարարւած սկզբունքներով որոշեց իր գործունեութեան շրջան վերցնել Աւաշկերտի հովտից գաղթած հայ փախստականներին:

այս գարնանը հայրենիք վերադառնալիս երկրադործական գործիքներ և գոյք մատակարարելը, որպէսզի նրանք հնարաւորութիւն ունենան առաջիկայ գարնանը սկսել իրանց հողերի վրայ վարուցանքի կարեւոր գործողութիւնը և ապա նաև խոտի ու հացահատիկների հունձը: Վարչութիւնը կազմեց և մի նախահաշիւ 2000—2500 ընտանիքի աւրօր, փոցիւ, գերանդի, մանգալ, թոկ, քսակ, կացին, քլունգ, բահ և այլն տալու համար: Գումար կը պահանջւի այդ ամենի համար 25—30,000 ռ., որի մեծ մասը վարչութիւնը կարող է հոգալ իր միջոցներից, իսկ մնացորդը կարող է ստանալ Էջմիածնի Գլխաւոր Կարգադրիչ Յանձնաժողովից:

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԴՈՒՄԱՆ

Մարտի 28-ի նիստը

Շաբաթ, մարտի 28-ին կայացաւ քաղաք. դումայի արտակարգ նիստը, որ մարտի 18-ի նիստի շարունակութիւնն էր: Նախագահում էր Գ. Ս. Քալանթարեանը:

Նիստը զբաղեց միմիայն հացի ու մսի սակագների հարցով:

Մարտի 18-ի նիստում դուման վճռել էր, յատուկ կոմիտէի միջոցով ալիւր գնել, հաց թխել և ըստ այնմ որոշել սակագինը:

Ահա այդ կոմիտէի ներկայացուցիչ պ. Ա. Տէր-Յարութիւնեանը յայտարարում է դումային, որ այն տեսակ ալիւր, որից պէտք է փորձ անելին, չեն գտել ոչ մի ամբարում, ուստի և փորձը չի յաջողւել. եթէ ալիւրի այդ տեսակներն էլ կան, այնուամենայնիւ չեն ցոյց տալիս: Վերջում աւելացնում է պ. Տէր-Յարութիւնեանը, որ պէտք է խիստ ուշադրութիւն դարձնել նաև ալիւր ծախողների վրայ:

Պ. Տէր-Ղազարեան. 5 և 6 տեսակի ալիւրից պատրաստած հացն անշուշտ 6—7 կոպ. արժէ, սակայն այդպիսի հաց Շուշում չի պատրաստւել և չի էլ պատրաստւելու: Պէտք է գաւառական վարչութեան խնդրել, անհրաժեշտ նիւթերի գները որոշելու:

Պ. Գ. Իսրայէլեան. Մենք շրջիլ ենք հացթուխների խանութները և գտել ենք, որ ոչ միայն հացը լաւ տեսակի ալիւրից չէ, այլ և քաշերը միշտ պակաս են լինում. պէտք է միջոցներ ձեռք առնել:

Պ. Պատեականեանը առաջարկում է լուսալը վերացնել և թողնել միայն «պրոդ» կոչւած հացը:

Երկար վիճարանութիւնից յետոյ դուման առաջին տեսակի հացի գինը չի որոշում այն հիման վրայ, որ առաջին տեսակի հաց Շուշում չեն թըլում: Երկրորդ տեսակի գինը որոշում է 5 1/2 կոպ. այն պայմանով, որ դա թխել 5 և 6 տեսակ ալիւրի և տեղական ալիւրի խառնուրդից: Լուսալի համար խառնուրդ լինի հաւասար չափով, իսկ «պրոդ» և կալաչի համար տեղական ալիւրի մասը քիչ լինի:

Չայնաւորներից մի քանիսը և պ. նախագահը առանձին կարծիքի են մնում հացի սակագների վերաբերմամբ:

Մսի սակագինը ապրիլ ամսի համար դուման վճռում է թողնել նոյնը:

Լ. Վ.

ԼՐԱՏՈՒ

ՀՈՒԴԻ

Քաղաքային ինքնավարութեան ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում քաղաքիս ջրի աղբիւրների վրայ: Ջուրը պղտոր է, խմել չի լինում: Քիչ թէ շատ մաքուր և պարզ ջուր կարելի է լինում ձեռք բերել «Պանի աղջկայ»

աղբիւրից. այն էլ բոլոր 10 կոպէկով. Միթէ Ժամանակը չէ մտածելու քաղաքին մաքուր Զուր մատակարարելու մասին:

— Քաղաքային ուղարկւոյի ծառայողները մատուցել են հեռացող քաղաքագլուխ պ. Գ. Քալանթարեանին ի յիշատակ երկարամեայ միասին ծառայութեան խնդրագրին նշէր, բաղկացած արծաթէ իրերից:

— Շուշու փոխադարձ վարկի ընկերութեան հերթական ընդհանուր ժողովը, որ նշանակւած էր ներկայ մարտի 29-ին, չկայացաւ անդամների օրինական թիւը չլինելու պատճառով: Հետեւեալ ընդհանուր ժողովը նշանակւած է ապրիլի 22-ին, և այդ ժողովը կը համարուի կայացած, որքանէլ ներկայ լինեն անդամները:

— Խմբագրութիւնս ստացել է հետեւեալ գրքերը. 1) Միրզա Տէր-Սարգսեան (Միտսար) — Կաթիլներ. գիրք 1 ռուբլի, Շուշու: 2) Шушинское Общество Взаимного Кредита 1914 г.

— Քաղաքային ուղարկւան ստացել է Կովկասում սուր — վարակիչ հիւանդութիւնների դէմ բժշկական միացեալ գործունէութեան հրահանգները, որ մըշակել են առանձին վարչական հիմնարկութիւնների ընդհանուր ժողովներում և հաստատւած են Կովկասի գինւորական հրամանատարի կողմից:

— Գանձակի հրահանգական վարչութեան բժշկական բաժանմունքը ուղարկել է պ. Քաղաքագլխին մի օրինակ այն հրահանգների ու կարգադրութիւնների, որոնցով պիտի ղեկավարւին սուր-վարակիչ հիւանդների բժշկական հիմնարկութիւնները:

ԿՈՎԿԱՍ

— Թիֆլիսի գինւորական հրամանատարի կարգադրութեամբ «Մշակ» լրագիրը տուգանքի է ենթարկւած, 500 ռուբլի:

— Թիֆլիզի լրագիրների տեղեկութեանց համաձայն, Կովկասի Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական օֆիսյուսեր Լ. Պետերսոնը ստանում է աւելի բարձր պաշտօն, իսկ սրա տեղը նշանակւում է Թիֆլիզի դատաստանական պալատի աւագ նախագահը՝ սենատոր Ա. Չերիշև:

— Քաղաքների համառուսական միութեան հաշիւէլիքը մինչև ներկայ մարտի 1-ը արտայայտւում է 2.515.553 ռ. 43 կ. գումարով: Այդ փողերից մինչև մարտի 1-ը տրւած է Թիֆլիզ քաղաքին — 946 հազար ռուբ., Բագրին — 230 հազար ռուբ., Գանձակին — 42.100 ռուբ., Վլադիկավկազին — 230 հազար ռուբ., Եկատերինոգրին — 370 հազար ռուբ., Գորիին — 47.200 ռուբ., Դերբենտին — 20 հազար ռուբ., Պետրովսկին — 42 հազար ռուբ. և Ալէքսանդրապոլին — 100 հազար. ռուբ.: Բժշկական-անդատու-տեղափոխական կազմակերպութիւնների վրայ ծախսել է մինչև 1 մարտի 181.041 ռ. 59 կ., նրանց պահպանութեան և գործունէութեան ծախքերի վրայ գնացել է — 43.324 ռ. 34 կ., նրանց կառավարելու և անակնկալ ծախքերը եղել են 17.072 ռ. 88 կ.: Մինչև մարտի 1-ը քաղաքների միութեան գլխաւոր կոմիտէից կովկասեան բաժանմունքին բաց թողւած է եղել 2.500.000 ռուբլի:

— Թիֆլիզի վաճառականական բանկի վարչութեան գեկուցումից երևում է, որ բանկի գործառնութիւնը անցած տարի հասել է 422.026.397 ռ. 79 կ.: Բանկի ակցիոներները դիվիդենտ ստանում են 250.000 ռ. կամ 12 ռ. 50 կ. իւրաքանչիւր 250 ռ. արժեքող ակցիային, այն է՝ 50%:

— Մեզ հաղորդում են, որ հայ կամա-

ւորներին նոր խմբեր կազմելու առիթով եղած բանակցութիւններն այն արդիւնքի են յանգել, որ այսուհետեւ կամաւորների ծախքերը հոգացելու են կամավարութեան կողմից: Դրանով հայ հասարակութիւնը հնարաւորութիւն կունենայ իր նուէրներն յատկացնել փախստականներին:

— Կարսի և Երևանի շրջանների փախստականներին Բօրչալուի գաւառի կայարանները փոխադրելու պատճառով Սանդար են մեկնել փախստականներին ընդունելու համար Հայկ. Կենտրոնական Կոմիտէի երկրորդ լիազօր Ս. Խանոյեան և 3 հոգի վերահսկիչներ:

— Հայկ. Կենտրոնական Կոմիտէն փախստականների համար Սանդար կայարանն է ուղարկել մի վագօն ախուր, աղ և շաքար:

ՊԵՏԵՐԵՉՄ

ՀԵՌԱՅԻՐՆԵՐ

ԳԵՐԵՂՈՅՆ ԶՕՐԵՀՐԱՄԵՆՏԱՐԻ ԲՆԵԿԻՑ

29 մարտի. Նեմանից դէպի աջ Շեշուպի գետի բաժնունւմ մասնաւոր կռիւները շարունակւում են:

Կարպատներում թշնամին մարտի 27 և գիշերը 28-ին խիստ շարքերով, պաշտպանւած ուժեղ թնդանօթածիգ զօրամասով յամառութեամբ յարձակումներ էր գործում մեր զօրքերի վրայ, որոնք արեւելեան ուղղութեամբ անցել են գրլխաւոր լեռնաշղթայի հարաւային լանջերը: Այդ յարձակումները յետ են մղուած թշնամու մեծ կորուստներով, որի ժամանակ մենք գերի ենք վերցրել 1 բաւարիօն 33 սպաներով և գնդացիներով: Ուժօկի ուղղութեամբ յամառ կռիւից յետոյ մենք գրաւեցինք մի քանի բարձունքներ, ընդամենը գրի են վերցւած 1000 հոգի և 4 գնդացի: Ստրիի ուղղութեամբ թշնամու յարձակումները շարունակւում են: Մեր ռազմաճակատի միւս մասերում առանց էական փոփոխութիւնների է:

ԹԻԻՐԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱՔԵՄԸ

Աթէւը. 29 մարտի: Ռազմական գործողութիւնները Դարդանէլում և Սարուի նեղուցում անդադար շարունակւում են, որ արտայայտւում է թիւրքերի ամրացման աշխատանքներին խանգարող ուժակոթիւններով:

Տեղեկութիւնների համաձայն բերդում և սարի վրայ տեղաւորւած են նոր բաւարէյներ:

Երկու երկաթուղային գծեր սիծուխի բացակայութեան պատճառով մերժում են ճանապարհորդներ տեղափոխել: «Միութեան» ու Յառաջագիւմ. կոմիտէն տակաւին պահպանում է իւր տիրապետող ազդեցութիւնը: Յայտարարւած է ընդհանուր գինւորակոչ: Զմիւռնեայի բլօկադր ուժեղացրել են դաշնակից նաւերը այն օրից, երբ Դարդանէլից ձեղքելով անցել է թիւրքական մի ականանաւ:

Սոլուն. 29 մարտի. Միտիւնից

հեռագրում են, որ դաշնակից նաւատորմը վերջին օրերը սկսել է նորից երբեմնակի ուժակոթել Դարդանէլը, մանաւանդ թիւրքերի նոր նոր խրամատները: Դաշնակիցների բոլոր մեծ ռազմանաւերը ճանապարհեցին անյայտ ուղղութեամբ:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԶԻԹԻՒՆՆԵՐ

— Գերմանական և աստորիական թերթերը Զատիկական համարներում, հակառակ անկասկած յաղթանակի մասին նախկին հաւաստիացումներին, բաւականանում են միայն նրանով, որ Գերմանիան և Աստորիան անյաղթելի են և դրան ապացոյց բերում են տուեալներ վերցրած գերիների, թնդանօթների մասին:

«Նէյէ-Ֆրէյէ Պրեսսէն» իր ռազմական աշխատակցի շրթունքներով գովաբանում է ռուսական հետեւիների աչքի ընկնող առաւելութիւնները:

— Գերմանացիների լոյս ընծայած ցուցակների համաձայն՝ պատերազմի սկզբից բանակը կորցրել է 480 զենք-բաւերից 57-ը վիրաւոր և անյայտ, 45-ը սպանուած: 33, 154 սպաներից 18, 149-ը վիրաւոր ու անյայտ, 8604-ը սպանուած: 12, 108 թնդանօթածիգներից 2264-ը վիրաւոր ու անյայտ, 912-ը սպանուած: Հեծելազօրի 7060 սպաններից 831-ը վիրաւոր ու անյայտ, 366-ը սպանուած: Այդպիսով գերմանական սպայակազմի կէսից աւելին պակասել է:

— Լօնդօնից հեռագրում են «Вирж. В.» մամուլի բիւրօն նկարագրում է Ֆրանսիացիների առաջխաղացումը հիւսիսային Շամպայնում: Այդ գրոհի հետեւին այն եղաւ, որ 32 օրւայ ընթացքում գերմանացիները կորցրին ամրացւած մի բայօն, որը ամբողջ 5 ամիս իրենց ձեռքումն էին պահում: Գերմանացիները կենդրոնում չունեն ընդգրկներ, որպէսզի լրացնեն պակաս շարքերը:

— Նոյն լրագիրը հաղորդում է, որ գերմանական թերթերը ինչ են հեռագրիչներով Կարպատների մասին: Berl. Tagebl. գրում է, թէ Կարպատի կռիւները վճռական նշանակութիւն ունեն ամբողջ արեւելեան ռազմաճակատի ելքի համար:

Արեւելեան Գալիցիայի վիճակը ռուսական յաջողութիւնների պատճառով, դարձել է վերին աստիճանի լուրջ: «Loc. Anz.» խիստ յոռետես է նայում Կարպատի կռիւների վրայ նախապատրաստում է Գերմանիայի հասարակական կարծիքն ահագին քաղաքական նշանակութիւն ունեցող զէպքերի հանդէպ:

— Դարդանէլում դաշնակից ռազմանաւերը ոչնչացրել են Արար-Չաֆլիկ ամրոցը: Լէմոն կղզու վրայ կենդրոնացած դաշնակցական զօրքերի մի մասը, որ ցամաք էր հանւած Գալիպոլի թերակղզու վրայ, գրաւեց Կոյատի բարձրունքները:

— Գերմանացիները Փլանդրիայում շտապով փորում են նոր խրամատներ և ամրութիւններ կառուցանում հոլլանդական սահմանում, որտեղ գետեղւած են Անտվերպենի բերդերից վերցրած թնդանօթները:

— Վիէնայի ազգաբնակչութեան վրայ մեծ տպաւորութիւն է թողել կիսապաշտօնական Fremdenblatt թերթի յօդւածը, որ արծարծելիս է եղել հաշտութեան յոյսերը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

I. Պ. Յ. Ստեփանեացին

Իմ ստանձնած պաշտօնէութեան վերաբերեալ հասարակութեան մէջ զանազան աննպաստ լուրեր են տարածուել, որոնց աղբիւրը իբր եղել էք դուք. ուստի խնդրում եմ յայտնել հրապարակով, թէ ուղիղ է և ինչ հիման վրայ:

II. Ե. Եսարովիսեան

Պ. Ն. Եսարովիսեանցին

Որպէս պատասխան ինձ ուղղած ձեր նամակի յայտնում եմ ի գիտութիւն, որ ես ձեր հասցէին ոչ մի աննպաստ լուր չեմ տարածել և ձեզ չեմ վիրաւորել: Իսկ իմ ունեցած խօսակցութեան ընթացքում վերցրեալ գրութիւնային նկատմամբ ես միայն պաշտպանել եմ իմ տեսակէտները:

Յ. Ստեփանեանց

Խմբ. հր. Լ. Վարդապետեան

Денежный отчетъ за февраль 1915 г.

Шушинского отдела Общества всеобщей помощи пострадавшим на войне солдатамъ и ихъ семьямъ, состоящаго подъ ВЫСОЧАЙШИМЪ ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА покровительствомъ.

ПРИХОДЪ

Осталось къ 1-му февраля 1915 года, 5716 р. 31 к. Въ февралѣ поступило: пожертвованій 300 р. 46к. Итого 300 р. 46 к., итого съ остаткомъ за 1915 г. 6016 77 р. к. Израсходовано въ февралѣ 460 р. 72 к., остатокъ къ 1-му марта 1915 г. 5586 р. 05 к., изъ нихъ по книжкѣ сберегательн. кассы 5235 65 к. на рукахъ у казначея 350 р. 40 к.

РАСХОДЪ

Выдано единовременныхъ пособій 52 р., ежемѣсячныхъ пособій 287 р., почта, телеграфъ и отправка теплыхъ вещей въ армию 24 р. 27 к., вознагражденіе писаря 10 р., канцелярскіе расходы 32 р., случайные расходы (на уплату работницамъ по вязанію (107½ паръ) носковъ 25 р. 45 к. отчисленіе въ запасн. кап. 30 р. итого 460 р. 72 к.

Предсѣд. Пр А. Ивановъ.
Казначей Н. Ярамышевъ.

ԲԱՅՈՒՄԵ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 1915 ԹՈՒԻ ՀԱՐԱՐ

„ԱՐԵԳ“

ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹԻ Բաժանորդագիրն տարեկան 7ր. է՝ 6 ամիսը — 4ր. 3 ամիսը 2ր. 50 կ. Ամսական 1 ռ. ԵՐԱՅԻՒԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 2Ի ԸՆԴՈՒՆԵԹԻՄ ԿԱՐԵԼԻ Է ՎԱՍԻԼԻ ՆԱԵԻ ՄԱՍՄԱՍ Ծառաթը մի անգամ լոյս է տեսնում գրական-պատմական պատկեր. յաւելուած: Մեր հասցէն՝ Баку, Ред. газ. „АРЕГЪ“, Маринская, д. Адамова, Արտասահմանից՝ Bâcou, Rédaction „AREG“.